

Josep Bastons: el do de la melodia

Josep Bastons i Fàbrega (Palafrugell, 1927-2023), cantant i compositor, va ser una figura decisiva en la renovació del cançoner d'havaneres. Un home que cantava i componia amb molt de salanc, un terme que els vells cantaires de Calella utilitzaven per fer referència a l'estil més o menys traçut de les composicions.

Text > **PURI ABARCA**, periodista

El 5 de juny de 2023, sis mesos abans de morir (el 5 de desembre de 2023), Josep Bastons participava en l'últim concert de la seva dilatada i prolífica carrera musical, un espectacle batejat amb el títol de *Gaudint Bastons*. A iniciativa d'un grup d'amics del compositor —entre ells els components del grup Arjau i Francesc, *Xiqui*, Ramon, exmembre de Port-Bo, Cubacant i Arjau—, es va gestar aquest projecte, que va permetre al mestre, per última vegada, pujar a un escenari, el del Teatre Municipal de Palafrugell, i interpretar el bolero «No sé...», amb lletra d'Antoni Mas. La cantant Neus Mar, que col·laborava sovint amb Bastons, explica que, tot i els problemes de mobilitat que ja tenia, el mestre va participar en el concert i, com se sol dir, ho va donar tot. «Va cantar com no l'havíem sentit mai en la vida, amb una veu carregada de sentiment», afirma. La cantant assegura que la seva mort va deixar els intèrprets que tenia més propers «tristos, però plens, perquè es va acomiadar de tothom i va deixar un record molt afable». És fàcil, doncs, que en les futures actuacions de tots aquells que hi van tenir relació hi hagi un record per a ell.

Bastons era, segons la gent que el va tractar, una persona afable, directa i disposada a ajudar, amb un talent natural per a la música i, segons destaca Xiqui Ramon, el do de la melodia. I

això que va començar a cantar, d'adolescent, només com a afició, tot i que clarament ja portava la vocació a dintre. No estava per floritures, i quan li demanaven l'opinió, deia què pensava, fos bo o dolent, de manera que si algú el consultava sobre una melodia o al-

tra, podia estar segur que n'obtidria una resposta sincera.

Una carrera ascendent

Va néixer el 27 de juny de 1927, a Palafrugell. Fill de Lluís Bastons Forgas i Carme Fàbrega Bach, estava destinat

>> Josep Bastons i Fàbrega, fotografiat a Calella. (Foto: FONS PACO DALMAU)

>> El mestre, participant en la cloenda d'una de les edicions de la cantada de Calella. (Foto: FONS PACO DALMAU)

a fer-se càrrec del negoci de la família paterna, que eren basters i tapissers, i tenien botiga al carrer Estret de la vila (en realitat, carrer de Sant Antoni). Però, en Josep va tastar les mels de la música de ben petit, gràcies al seu pare, que cantava a l'emblemàtica coral local de la Taponera, i als catorze anys es va estrenar com a cantant al Casal Popular. Va interpretar la «Cançó del príncep», darrere el teló, perquè es tractava d'una obra musical només per a dones, *Blancaneu*. Dos anys després, va començar a estudiar solfeig amb el mestre i compositor Frederic Sirés, el qual el va incloure en els projectes musicals que portava a terme al poble. Va aprendre a tocar la guitarra durant una època de repòs que va haver de fer a causa d'una malaltia i, poc després, va formar part del grup d'harmoniques Armonías de Juventud, amb Tomàs Cervera, Lluís Mallart, Manel Janó, Bernat Causa i Joan Poch. Més endavant, va formar el grup Hula, amb Manel Iglesias, Joan Espada i Gabriel Castelló, dedicat a fer serenates nocturnes a les cases de les noies. Diuen pel poble que, quan anaven a fer les serenates, els serenos els acompanyaven i, si passava algú pel carrer fent xivarri, el feien callar per tal que les melodies fossin ben escoltades.

Tot i que, segons va mantenir sempre, ell no comptava fer de músic, sinó que només volia passar-s'ho bé (paralelment, aprenia a fer de baster i tapisser), va decidir presentar-se a concursos de cantants aficionats de l'època, com ara *Primer aplauso*, *Lluvia de estrellas* o *Hacia la fama*, en els quals

no guanyava mai, però quedava força ben classificat. Mentrestant, Frederic Sirés, que era director de l'Orquestra Primavera, deixava que en Bastons cantés amb ells i també el cridaven de la Principal de Palafrugell si els feia falta. Aquest bagatge el va portar, finalment, a integrar-se en l'Orquestra Maravella, de Caldes de Malavella, el 1954, ja com a membre permanent. Hi va estar un any, fins que, amb altres companys (Joaquim Ribas, Lluís Pallet, Jaume Esteve, Emili Juanals i Josep Maria Bofill), van fundar el conjunt Tropicana, mentre anaven preparant la creació de l'Orquestra Costa Brava, que va debutar el 1956, amb Josep Bastons a la bateria i veu.

El 1962 volia deixar de fer de músic, però van contactar amb ell per substituir un cantant d'una orquestra de Perpinyà, la de Maurice Rigole, que tenia dos intèrprets: un de cançons franceses i un altre d'espanyoles, que ells anomenaven *typique* (tango, bolero, pasdoble i txa-txa-txa). El titular de la plaça no va tornar i Bastons va continuar a l'orquestra nord-catalana. Més endavant, l'orquestra es va dividir entre la formació de Maurice Rigole i una altra dirigida per Lou Torrent, a la qual es va afegir Bastons. Va estar també a l'orquestra Wils. En total, el seu pas per orquestres de la Catalunya del Nord va durar uns catorze anys.

Descoberta de l'havanera

Bastons havia afirmat sempre que no era «gens mariner», que el mar li agradava només de lluny, i que a ell l'entusiasmaven els boleros. Amb tot, ni una

cosa ni l'altra li van impedir començar a descobrir el món de l'havanera, mitjançant unes trobades que feia, el 1972, amb Frederic Sirés, Maria Cervera i Manel Iglesias a la terrassa del Bar Jazmín, de Palafrugell (propietat de Maria Cervera), on s'estaven hores repassant clàssics d'aquest gènere i d'altres, com ara «La Rosina», «Allà en la Habana» o «Salió de Jamaica». S'ho passaven bé i prou, però el 1974, a iniciativa del cantaire i recuperador d'havaneres antigues Ernest Morató Vigorós, Josep Bastons va crear el grup Peix Fregit (nom provinent de la dita palafrugellenca «Palafrugell, peix fregit i jurioles a la brasa»), amb Manel Iglesias i Maria Cervera. Xiqui Ramon, que llavors cantava amb Port-Bo, recorda que, el 1973, Ernest Morató els va dir que a la cantada de Calella de l'any següent hi hauria un grup nou «molt bo». I així va ser. El grup va debutar a la Cantada d'Havaneres de Calella i Bastons en va formar part durant trenta-tres anys, fins al 2007. Amb Peix Fregit, va enregistrar una vintena de discos, alguns d'actuacions en directe.

Al principi, el grup interpretava les velles havaneres que coneixien, que solien ser en castellà, amb arranjaments per a tres veus fets per Ricard Viladasau. Amb tot, el repertori es feia repetitiu i curt, de manera que van decidir compondre noves peces, i en català. El 1976, van estrenar «Lluny de ma terra», a partir del poema de mossèn Cinto Verdaguer, amb música de Bastons. Després van venir altres composicions prou conegudes i interpretades per un

>> Programa de l'orquestra de Maurice Rigole, amb Bastons com a cantant. (Foto: FONS PACO DALMAU)

munt de grups, com ara «Mariner de terra endins», «Tamariu» o «Records», amb lletres de Narcisa Oliver; el «Negro Abelardo», amb lletra de Jaume Pol Girbal; «Mare, si fos mariner», amb lletra de Miquel Martí i Pol; «Lola, la tavernera» i «Barquejant», amb lletra de Carles Casanovas; «Vella guitarra» i «La barca de suro», amb lletra del poeta menorquí Tòfol Mus, o «El vell veler» i «Vela llatina», amb lletra de la mestra Anna Brunet, la seva companya sentimental del 1984 fins a la mort d'ella, el 2010. En total, cent tretze composicions musicals, entre havaneres, cant de taverna i boleros, farcides amb paraules de lletristes reconeguts arreu. Perquè la lletra era molt important per a Bastons: «Són els versos, els que

m'ajuden a fer una melodia. Surt sola, amb un vers de debò». «Quan despunti l'alba», amb lletra de Tòfol Mus, va ser la seva última composició.

Cançons amb salanc

Bastons era defensor tant de la interpretació tradicional com de la innovació en el gènere de l'havanera, donat que considerava que la clau per arribar al públic era expressar la cançó, és a dir, no recitar-la o llegir-la, sinó posar-hi tot el sentiment i transmetre'n el significat, fos quin fos l'origen o l'arranjament. Destacava que la peça havia d'explicar una història, bonica o dramàtica, però plena de sentiment i «amb salanc, estil». En aquest sentit, «A cau d'orella», amb lletra de Carles Casanovas, plena de romanticisme i enyorança de Calella, era una de les havaneres que més li agradaven. «L'havanera no s'ha de cantar necessàriament com ho feien els antics cantaires; l'has de fer al teu gust i sentir-la», havia dit en alguna ocasió.

Són molts els intèrprets que afirmen que el troben a faltar, sobretot els que hi van treballar més sovint, entre els quals, Xiqui Ramon, els components de Peix Fregit, Port-Bo i Arjau, Neus Mar o Indira Ferrer. «Després d'en Josep Lluís Ortega Monasterio, sense en Bastons, potser s'hauria acabat el gènere o hauria quedat estancat», afirma Xiqui Ramon, el qual qualifica la carrera musical del mestre de «molt potent, per sobre del nivell general».

L'home de la guitarra

L'any 2017, Picap va posar a la venda el disc *L'home de la guitarra. Tribut a Jo-*

sep Bastons, amb cançons compostes per ell i interpretades per diferents artistes, entre les quals «Mariner de terra endins», per Frans Cuspinera; «Negro Abelardo», per Indira Ferrer; «Tamariu», per Txell Sust; «El vell veler», per Gemma Humet; «Lola la tavernera», per Sabor de Gràcia; «T'estic perdent», per Lydia Torrejón; «El meu secret», per Arnau Tordera; «Sabarcadesuro», per Cris Juanico; «Dubte», per Georgina Espolet; «Amor perdut», per Port-Bo; «La sirena i la lluna», per LGP Los Guardians del Pont; «No sé...», per Ginesa Ortega; «Cap a tu», per Sherpah, i «Camins», per Sara Pi. El juliol de 2018, el disc va ser presentat a Palafrugell, amb la participació de Josep Bastons.

Al llarg de la seva carrera, Bastons ha estat reconegut amb diversos premis, com ara, el 2005, l'emblemàtic Peix Fregit a una trajectòria, un guardó concedit per Edicions Baix Empordà i l'equip de la publicació *Crònica d'un any de Palafrugell*, i el 2016, la Medalla d'Honor de l'Ajuntament de Palafrugell i la Creu de Sant Jordi de la Generalitat, una distinció que li va ser atorgada per la seva contribució al gènere, per ser un dels puntals de la Cantada d'Havaneres de Calella i perquè «la qualitat de la seva obra i el seu canònic interpretatiu han contribuït a renovar el patrimoni musical de l'havanera sense traïr la tradició».

«Per a mi, compondre i cantar no és cap feina; és una diversió», deia Bastons. Una diversió que el va convertir, per sempre més, en un dels principals referents de l'havanera del segle xx i part del XXI.

>> Bastons, a la portada d'un disc de Peix Fregit, amb Jordi Tormo i Pep Nadal. (Foto: FONS PURI ABARCA)